

Notat

Dato: 14.12.2016
Arkivsak: 2014/20202-4
Saksbehandlar: marhaa5

Til: Utval for opplæring- og helse

Frå: Fylkesrådmannen

Rekruttering til helse- og omsorgsfag

På møte i opplæring og helseutvalet (OPHE) 16.09.2014 blei det lagt fram ei sak om rekruttering i helse- og omsorgsfag. OPHE vedtok følgjande for arbeidet framover.

1. Opplærings- og helseutvalet sluttar seg til forslaget om å oppretta ei ekstern arbeidsgruppe som har til føremål å samarbeida om rekrutteringstiltak for å møta utfordringane i helse- og omsorgssektoren. Det vert kalla inn til seminar i januar/februar 2015.
2. Opplærings- og helseutvalet vedtek at det skal løyvast pengar til informasjon og rettleingsarbeid der tilsette som arbeider i den vidaregåande skulen og helsefagskulen kan ha direkte kontakt med bedrifter/institusjonar ute i kommunane (rekrutteringskampanje).

Bakgrunn

Status for rekruttering og gjennomføring i Hordaland

Hordaland fylkeskommune har ansvar for opplæringa innanfor helse- og oppvekstfaga i vidaregåande opplæring og i fagskuleopplæringa. For å sikre naudsynt kompetanse på kort og lengre sikt innan helse- og oppvekstfeltet er det fatta politisk vedtak om å sjå på moglegheiter og utfordringar på dette feltet.

God rekruttering er avgjerande for å auke talet på lærekontraktar og dermed tal på utdanna helsefagarbeidarar. Tal dei siste åra viser ein auke i søkjartal frå 888 søkjarar til helse- og oppvekstfag i 2015 til 1109 søkjarar i 2016. 90 % av søkjarane er jenter. Tal på gutar er noko større i Bergensområdet enn elles i fylket. Det er grunn til å tru at deltidsarbeid medverkar til kjønnsbalansen. Det er likevel slik at helse- og oppvekstfaget har større fråfall enn gjennomsnittet i fylket og nasjonalt. Tal på omval og/eller elevar som gjennomfører utan kompetanse frå Vg1 er for 2010-kullet gjennomføring på 62.9 %, nasjonale tal varierer frå 51.8 % (Finnmark) til 67.7 % (Vest-Agder). Berre 15 % av elevar som startar i Vg1, fullfører med fagbrev.

Vaksne utgjer den største rekrutteringskjelda til faga. Rundt 90 % gjennomfører opplæringa i denne gruppa. I prosjektet Vaksenopplæring på arbeidsplassen (VOVA) er gjennomføringa nær 100 %. Om lag 30 % av deltakarane på opplæring i helsefagarbeidarutdanninga har anna morsmål enn norsk. Det er etablert to tilbod på Vg1 for minoritetsspråklege elevar. Til Vg2 må elevane søkje opptak i ordinære klassar. Vaksenopplæringa har også fleire tiltak for å sikre og styrke norskkompetansen hjå deltakarane, men både i

læretida og i helsefagskuletilbodet har ein språklege utfordringar i opplæringa grunna manglande norskkunnskapar hjå ein del studentar.

Bergen kommune, den største avtakar av utdanna helsefagarbeidarar i Hordaland, peikar på at norskkunnskapen er ein viktig faktor i rekruttering av minoritetsspråklege tilsette. Det er avgjerande at tilsette i helseinstitusjonar beherskar norsk for å sikre pasientsikkerheit.

Forsking

Det er viktig å sjå på kva forskinga seier om elevane/lærlingane sine erfaringar og val etter gjennomført utdanning; kva som har vore viktig for deira val. **NIFU rapport 5/2013** viser at langt frå alle ser ut til å gå ut i jobb som helsefagarbeidar etter fagprøve (av dei 15 % som tar fagbrev). Rekruttering av lærlingar etter ordinær vidaregåande opplæring kan ikkje vere den viktigaste rekrutteringsmåten for HO-sektoren. Ifølgje rapporten er ikkje elevar eller lærlingar misnøgde med sjølve utdanninga. Den viktigaste årsaka til manglande fullføring som helsefagarbeidar er den kunnskapen dei får om vidare karrieremoglegheiter i løpet av utdanninga. Dette gjeld både kva arbeidsoppgåver ein opplever at helsefagarbeidarane har, kor dei ser at dei kan få jobb og kor stor stillingsdel dei oppfattar at dei får som helsefagarbeidar.

Det er lite i NIFU sitt materiale som tyder på at mangel på læreplassar er viktig for det store fleirtal av elevar som vel påbygg. Berre 11 % av elevane som vel påbygg, oppgir at mangel på læreplass var blant årsakene til deira val. Å gå mot studiekompetanse etter Vg2 i staden for å gå i lære har vore ein tendens sidan 1980-talet. Utdanninga blir ikkje opplevd berre som yrkesfagleg, men også som ein god veg mot studiekompetanse. At Vg2 helsearbeidarfaget er relevant for seinare høgare helsefagleg utdanning, ser ut til å bli forsterka av at lærarane i helsefag på Vg2 i hovudsak er sjukepleiarar.

Dersom ein reduserer tilbodet av plassar i påbygg, kan ein risikere at ein del elevar vil velje bort å starte på Vg1 helse- og oppvekstfag. Mange lærarar er då redde for at det kan føre til at ein misser spesielt fagleg sterke elevar, som igjen kan føre til dårlegare læringsklima og dårlegare faglege resultat. Eit klarare fagarbeidarfokus i utdanningsløpet kan føre til at fleire går ut i lære. Ei slik utvikling føreset at skulane også fokuserer meir på at dette er eit yrkesfag. I følgje rapporten kan det derfor vere meir naturleg å vurdere om det bør kome inn fleire fagarbeidarar som faglege forbilde i skulen enn det er i dag. Så lenge lærarpersonalet er dominert av sjukepleiarar, vil det vere vanskeleg å endre oppfatninga om at helsefagarbeidarfaget er like mykje eit studieførebuande fag som eit yrkesfag.

Analysen til NIFU viser at det å ta inn lærlingar i pleie- og omsorgsyрке ser ut til å vere lausare knytt til rekruttering enn i mange andre sektorar. Ein måte å sørgje for tettare kopling mellom rekruttering og lærlinginntak er å desentralisere opptaket av lærlingar i kommunane til verksemdene. Dette kan føre til at verksemdene får eit klarare «eigarforhold» til lærlingen og til det å ta inn lærlingar

Dersom lærlingane ikkje får tilbod om faste (og store nok) stillingar etter fagprøva, kan ein ikkje vente at talet på lærlingar i vidaregåande opplæring vil auke.

Ifølgje analysen frå NIFU vil rekruttering av lærlingar via vidaregåande opplæring heller ikkje i framtida vere hovudrekrutteringa av fagarbeidarar i helse- og omsorgssektoren. Rekruttering av vaksne med vidare kvalifisering gjennom praksiskandidatordninga vil også i framtida vere ein minst like viktig rekrutteringsveg. *«Utfordringa blir da å legge til rette for en økt rekruttering av unge lærlinger på en slik måte at det ikke på samme tid undergraver rekruttering av voksne.»*

Det viktigaste for å rekruttere unge lærlingar blir då å sikre tilgangen på arbeid etter fagprøva. Dersom ein ønskjer at rekruttering av unge lærlingar skal fungere, må dei kunne rekne med at det er mogleg med tilnærma full stilling etter fagbrevet.

Til punkt 1 i vedtaket av 16.09.2014 - status:

Opplæringsavdelinga inviterte til ei arbeidsgruppa med deltakarar frå Bergen kommune, KS, NAV, Fylkesmannen i Hordaland og Hjemmesykepleien i Hordaland. Frå fylkeskommunen i Hordaland deltok rådgivarar frå seksjon skule, vaksenopplæringa, fagopplæringa, fagskulen og frå rådgivarlaget og to vidaregåande skular. OPHE og elevorganisasjonen hadde og ein representant kvar. Det første møtet var 26.10 2015.

Arbeidsgruppa har hatt seks møte i 2015-16. Det kom inn mange gode innspel frå gruppa, og ulike tiltak blei drøfta i plenum.

Som vi har vist, er rekrutteringa til helse- og omsorgsfag auka i 2016. Arbeidet framover blir då i like stor grad å halde fokus på gjennomføring, særleg i overgangen frå Vg1 til Vg2. Rekruttering av lærarar frå andre grupper enn sjukepleiarar, t.d. helsefagarbeidarar, er peika på som viktig for å sikre rekruttering. Etter ei samla vurdering etter drøftingar i arbeidsgruppa og resultat av forskinga blir fleire punkt vurdert som viktige å følgje opp framover. Fleire tiltak som blei peika på som aktuelle i saka i OPHE 16.09.2014 er framleis aktuelle. Dei viktigaste områda for satsing framover blir då:

- Vidareføring av eit lokalt nettverk mellom partane i regi av fylkeskommunen.
- Fleire etter- og vidareutdanningstiltak for lærarar og rådgivarar som eit ledd i kompetanseplanen for opplæring i Hordaland. Frå hausten 2016 er det etablert fagnettverk innan ulike utdanningsprogram, mellom anna eitt med ansvar for helse- og omsorgsfag. I fagnettverket deltar skuleeigar, skuleleiarar og eksterne representantar frå arbeidsliv og/eller høgskule/universitet, og hovudoppgåva er kompetanseutvikling i faga.
- Eit aktuelt tiltak vil vere å styrke norskopplæringa for minoritetsspråklege lærlingar og vaksne.
- Fokus på tilbod om påbygg etter fagbrev framfor å redusere tilbod i påbygg etter Vg2 som kan verke mot sin hensikt, jfr. NIFU.
- Å styrke praksisdelen i opplæringa, både i omfang og i kvalitet gjennom forpliktande samarbeid mellom utdanningsinstitusjonar og arbeidsliv.
- Vg3 i skule bør etter fylkesrådmannens vurdering gjelde som eit alternativ for dei som ikkje får læreplass.
- Tilbodet i helsefagskulen må promoteras. Kompetansen blir vurdert som nyttig, utdanninga gir gode karrieremoglegheiter, betre løn og meir spesialisering.

Generelt er det ønskje om betre informasjon og marknadsføring av helse- og oppvekstfag, med positiv vinkling der ein legg vekt på moglegheiter i yrket, breidde i faget, fleksibilitet og interessante oppgåver.

Til punkt 2 i vedtaket av 16.09.2016 - status:

Ein rekrutteringskampanje blei gjennomført retta mot administrasjonar i kommunane, rådgivarar i grunnopplæringa og potensielle søkjarar til helsefagskulestudiet. Det blei etablert ei arbeidsgruppe som laga eit opplegg retta mot kommunar i Nordhordland og i vest; Fjell, Sund og Øygarden.

Som følgje av innsatsen blei det oppretta 3 fagskuletilbod av i alt 7 godkjente. Resultatet av innsøkinga blei 2 klassar som det var søkjarar til; Psykisk helsearbeid og rusarbeid og Rehabilitering, to robuste klassar i Bergen i regi av Fusa vidaregåande skule. Fylkeskommunen har ikkje nådd å opprette tilbod i andre delar av fylket grunna manglande søkjarar. Dei som søkje, nyttar tilbodet i Bergen. Bergen kommune har no signalisert behov for tilbod til 30 studentar frå hausten 2017.

Det var peika på at det har vore vanskeleg å leggje til rette for studentar som søker seg inn utan å ha avklart med arbeidsgivar. Helsefagskulen er også oppteken av at arbeidsgivar legg til rette for deltaking i

studiet, og at dei ser nytten av utdanninga. Helsefagskuletilbodet må i større grad gjerast kjend som ein karriereveg i heile grunnopplæringa.

Tilbodet om helsefagskuleutdanning har eksistert sidan 2008. Det er framleis eit potensiale for vidareutvikling etter kvart som tilbodet blir betre kjent og institusjonane møter kandidatar frå utdanninga ute på arbeidsplassen.